

امنیت غرب آسیا در نظام قدرت

مؤلف

دکتر محمدحسین دادرس

انتشارات دانشگاه فرماندهی و ستاد ایران

جمهوری اسلامی ایران

تابستان ۱۳۹۵

سرشناسه	: دادرس، محمدحسین، ۱۳۳۹-
عنوان و نام پدیدآور	: امنیت غرب آسیا در نظام قدرت/ مولف محمدحسین دادرس؛ ویراستار حسین مومنی فرد
مشخصات نشر	: تهران: ارتش جمهوری اسلامی ایران، دانشکده فرماندهی و ستاد آجا، انتشارات دافوس، ۱۳۹۵
مشخصات ظاهری	: ۳۲۷ص: مصور
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۸۱۶۳-۲۹-۹
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
موضوع	: امنیت ملی - غرب آسیا(خاورمیانه)
موضوع	: امنیت بین‌المللی - غرب آسیا(خاورمیانه)
موضوع	: منطقه گرایی - غرب آسیا(خاورمیانه)
موضوع	: قدرت (علوم اجتماعی)
موضوع	: غرب آسیا(خاورمیانه) - تاریخ
موضوع	: غرب آسیا(خاورمیانه) - جنبه‌های استراتژیکی
موضوع	: غرب آسیا(خاورمیانه) - سیاست و حکومت
یادداشت	: کتابنامه: ص. [۳۲۳] - ۳۲۷.
شناسه افزوده	: ادان، ارتش، دانشگاه فرماندهی و ستاد. انتشارات دافوس
شناسه افزوده	: Iran. Army. Command & Staff College. Dafoos Publisher
رده بندی کنگره	: UA۸۳۲/۵۲ ۸ ۱۳۹۰
رده بندی دیویی	: ۳۸۵/۰۰۰۵۶
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۴۸۵۷۷۳

عنوان: امنیت غرب آسیا در نظام قدرت

نویسنده: دکتر محمدحسین دادرس

ویراستار: حسین مؤمنی فرد

صفحه‌آرایی: سعید واحدیان

طرح روی جلد: علیرضا قانع

ناشر: انتشارات دافوس آجا

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

تاریخ نشر: تابستان ۱۳۹۵ چاپ اول

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: چاپخانه دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا

قیمت: ۲۳۰۰۰ تومان

نشانی: تهران، میدان پاستور، خیابان دانشگاه جنگ، دانشگاه جنگ ارتش

جمهوری اسلامی ایران، دانشگاه فرماندهی و ستاد، انتشارات

تلفن: ۶۶۴۱۴۱۹۱ - ۰۲۱ www.dafoosaja.ac.ir

فهرست مطالب

۹	مقدمه
۱۳	فصل اول: پدیده قدرت
۱۴	مفهوم و معنی قدرت
۱۶	ویژگیهای قدرت
۱۷	مذموم بودن یا اخلاقی بودن قدرت
۱۸	توازن قدرت
۲۱	قدرت و روابط بین الملل
۲۳	قدرت و بازدارندگی
۲۵	اصول بازدارندگی
۲۷	روش های بازدارندگی
۲۸	نگاه اسلام به قدرت
۳۳	فصل دوم: قدرت ملی عناصر و عوامل آن
۳۴	قدرت ملی
۳۵	قدرت ملی و ژئوپلیتیک
۳۷	عوامل قدرت از نگاه ژئوپلیتیک
۳۷	(۱) عوامل ثابت
۵۰	(۲) عوامل متغیر
۵۶	احزاب
۶۳	عناصر قدرت ملی
۷۷	فصل سوم: نقش سایر عوامل در قدرت
۷۸	ژئواکونومیک
۸۱	ژئوکالچر
۸۶	جایگاه نظرات سیستمی در قدرت
۸۸	نظام های بین المللی
۸۹	۱- نظام چند قطبی

۹۰	۲- نظام دو قطبی:
۹۳	۳- وضعیت موجود
۹۵	فصل چهارم: منازعات غرب آسیا
۹۶	مفاهیم
۹۹	ناسیونالیسم منطقه
۱۰۲	۱- بان ترکیسم
۱۰۴	۲- بان عربیسم
۱۰۷	قومیت در غرب آسیا (خاورمیانه)
۱۱۱	۱- جمهور ملت‌سازی در غرب آسیا
۱۱۲	۲- ظهور آرگران غرب کردستان و ناسیونالیسم کردی:
۱۱۳	۳- ترکیب قومیت و ملت در غرب آسیا
۱۱۶	بافت مذهبی منطقه
۱۱۸	۱- وهابیت:
۱۲۱	۲- تشکیل گروه‌های تکفیری
۱۲۹	اختلافات ارضی و مرزی در غرب آسیا
۱۳۳	منازعات آب در غرب آسیا
۱۳۵	۱- رودخانه نیل و کشورهای مرتبط:
۱۳۶	۲- حوزه رودخانه‌های اردن و لیبانی:
۱۳۷	۳- رودخانه دجله و فرات
۱۳۸	۴- رودخانه هیرمند
۱۳۹	شورای همکاری خلیج فارس
۱۴۱	ایده غرب آسیا بزرگ:
۱۴۵	برنامه‌های پیشنهادی طرح غرب آسیا بزرگ:
۱۴۷	رژیم اشغالگر و صهیونیستی اسرائیل
۱۵۴	ناتو در غرب آسیا
۱۵۸	۱- دلایل توجه ناتو به غرب آسیا

۱۶۰	۲- ناتو و رژیم صهیونیستی:
۱۶۲	جنبشهای آزادی بخش (ساف، حماسه، حزب الله)
۱۶۲	۱- ساف:
۱۶۵	۲- جنبش اسلامی حماس:
۱۶۹	۳- حزب الله لبنان:
۱۷۲	اختلاف در دریای خزر:
۱۷۵	نفت و غرب آسیا
۱۸۱	فصل پنجم: منطقه‌گرایی غرب آسیا
۱۸۲	منطقه
۱۸۲	تقسیم‌ناپذیری
۱۸۵	ساختار نظام منطقه‌ای
۱۸۷	منطقه‌گرایی در غرب آسیا
۱۸۸	۱- تفکیک سطح منطقه‌ای از جهانی
۱۸۹	۲- قدرت‌های منطقه‌ای:
۱۹۰	۳- قدرت‌های بزرگ:
۱۹۵	۴- ابر قدرت:
۱۹۹	فصل ششم: نظام بین‌المللی و امنیت در غرب آسیا
۲۰۰	امنیت:
۲۰۲	سطوح امنیت:
۲۰۵	نظریه امنیت منطقه‌ای:
۲۱۳	امنیت در سطح منطقه‌ای
۲۱۷	انواع مجموعه‌های امنیتی
۲۲۲	مجموعه امنیتی غرب آسیا
۲۲۳	سطح داخلی:
۲۲۷	ریشه‌یابی منازعات داخلی منطقه غرب آسیا
۲۲۹	سطح منطقه‌ای امنیتی غرب آسیا

۲۳۰	۱- هم پیوندی درونی
۲۳۰	۲- تعامل برون گرایانه
۲۳۱	۳- تنوع چند بعدی موجود در منطقه گرایی غرب آسیا
۲۳۲	۴- چالش های برونزا و درونزا در منطقه غرب آسیا
۲۳۳	۵- حوزه نفت
۲۳۴	۶- حوزه مرزی و امنیت
۲۳۴	۷- رژیم اشغالگر و امنیت منطقه
۲۳۷	۸- ختلاف بر سر منابع
۲۳۹	۹- مهاجرت در منطقه
۲۳۹	۱۰- رابطۀ کشورهای منطقه
۲۴۲	سطح جهانی:
۲۵۱	پیوست ها
۲۵۲	روزشمار وقایع در غرب آسیا
۲۶۵	فهرست اعلام (اشخاص نام برده سده در کتب به ترتیب حروف الفبا):
۲۷۴	اتحادیه ملل آسیای جنوب شرقی (آسه آن)
۲۷۵	سازمان همکاری های اقتصادی آسیا - اقیانوسیه
۲۷۶	متن کامل اساسنامه ساف:
۲۸۱	قطعه نامه ۲۴۲ و ۳۳۸ شورای امنیت سازمان ملل متحد
۲۸۲	پیمان آتلانتیک شمالی (واشنگتن دی. سی، ۴ آوریل ۱۹۴۹)
۲۸۶	اتحادیه اروپا:
۲۸۹	منشور سازمان ملل متحد
۳۲۳	منابع و مأخذ:

با مروری بر گذشته تاریخی مناطق مختلف جهان و بررسی تحولات در دوران‌های مختلف می‌توانیم به علل موفقیت و یا عدم موفقیت کشورها، برای رسیدن به نظام جهانی پویا و یا پیش‌بینی نسبی وضع آینده دست پیدا کنیم.

جوامع غربی و اروپایی در قرون وسطی برای مدت طولانی در یک حالت ابتدایی و عقب ماندگی به سر می‌بردند. مظاهری از تمدن و پیشرفت، چه به عنوان نمادهای شهری و چه به صورت شاخص‌های زندگی فردی در این کشورها دیده نمی‌شد.

سال‌های پایانی قرن اول و ابتدایی قرن دوم هجری قمری جهان اسلام از فضای بازتری برخوردار بود. در این عرصه مشروعیت جامعه، تحت تعالیم اسلام و حضور امامان معصوم به خصوص امامان پیغمبر و سید الشهدا (علیهما السلام) به مرحله پیشرفت علمی رسید که چشم بشر به شکوفایی الهی و پدید آمدن رهای نوین در تمامی عرصه‌های مختلف علوم باز شد. تربیت علما و فرهیختگان بی‌شمار، موصول این دوران می‌باشند که به انتشار آثار جدیدی در عرصه علوم مختلف مانند پزشکی، ریاضیات، نجوم و ... پرداختند و در این دوران بود که کشفیات ارزشمندی به دنیای بشر نیز عرضه شد. اروپا نیز متأثر از پیشرفت جامعه اسلامی و دانشمندان و چهره‌های علمی شرقی در نوزایی و تغییر به صورت رنسانس پیشرفت‌های اساسی داشت. در این زمان کتب و آثار دانشمندان اسلامی مانند ابوعلی سینا قرن‌ها در اروپا تدریس می‌شد.

با ورود آثار علمی شرق به اروپا، آثار تمدن، با سواد شدن و صراحتی شدن به سرعت جامعه اروپا را فراگرفته به گونه‌ای که اروپائیان توان استحصال و ایجاد بهره‌وری و فعال‌سازی معادن و منابع خود را پیدا کردند، و به مرور کشورهای اروپایی از ثروت سرشاری بهره‌مند شدند. انباشته شدن ثروت به رشد ناسیونالیسم در اروپا کمک نموده متعاقب آن این کشورها سعی در سرمایه‌گذاری و تجهیز نظامی خود نموده و با رشد تکنولوژی و ماشین آلات صنعتی کشورها از نظر نظامی قدرتمند شدند. توانمندی‌های نظامی در این کشورها شوق دست‌اندازی به منابع دیگران در سایر مناطق را ایجاد نمود

و ظهور سلطه و استعمار در کشورهای اروپایی برای مصادره منابع دیگر کشورها به صورت نوین پایه‌گذاری شد.

جنگ‌های ناپلئون، جنگ جهانی اول و دوم، نتیجه پیدایش قدرت بود، قدرتی که در دست حکمرانان بوده و فارغ از تعالیم اخلاقی و معنوی با نگاه قدرت مدارانه به سلطه‌گری و منفعت بیشتر به کار گرفته می‌شد. یکی از آثار رنسانس جدایی زندگی اجتماعی و سیاسی از حوزه تعالیم دینی یا لیبرالیسم بود. متولیان کلیسا و امور دینی در یک دوره زمانی طولانی، بی‌حد و حصر به زندگی مردم وارد شده و به صورت امپراتوری عینی مردم را تحت فشار گذاشته بودند.

پس از رنسانس، راه‌های که بستر حضورش به شدت فراهم بود، جداسازی زندگی سیاسی را از اجتماع از حوزه دین در عمل دنبال شد. تئوری‌های ژئوپلیتیک، ژئواکونومیک و ژئودنتر به مرور در یک روند تکاملی و به صورت مکمل هم، متأثر از پدیده‌های تکنولوژیکی و میل مدیریت، گردانندگان جوامع را به صحنه آورده و برای جوامع به اندازه قدرتشان هدف‌نمایی کرد.

آنچه به راحتی قابل مشاهده بود این بود که کشورهای صاحب قدرت با سبقت گرفتن از هم، سعی در دستیابی به کشورهای صاحب منابع و انرژی بودند و در این ارتباط خاورمیانه به علت برخورداری از منابع و انرژی بسیار خود توانسته بود توجه این کشورها را به خود جلب نماید.

حقوق کشورها در منطقه‌ای که در آن قرار دارند و تنظیم و ارتباط آنها با سیستم و نظام بین‌المللی، چه برای محافظت و برخورداری از حقوق خود و چه برای به دست آوردن و ایجاد امنیت خود، براساس میزان قدرت آن کشور شکل گرفته و تابعی از قدرت آن کشور در حوزه‌های سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و نظامی می‌باشد. در برقراری رابطه کشورها، نحوه تعامل و ارتباط و ظهور عینی آنان در جامعه با میزان قدرت کشورها رابطه معنی‌داری وجود دارد. در این رابطه تاثیرگذاری و تاثیرپذیری طرفین از هم و تحمیل خواست و اراده در مراد، معمولاً متأثر از توان و قدرت دو طرف تنظیم می‌گردد.

منطقه‌بندی ایجاد شده در سطح جهان همواره برخوردار از قدرت‌های برتر به صورت تک قطبی، دوقطبی و چندقطبی بوده است. کشورهای برتر سعی در اثرگذاری منطقه‌ای و تأمین منافع بیشتر برای خود با توسل به قدرت بیشتر داشته‌اند. این رابطه در نظام جهانی با تحمیل قواعد به کشورهای با قدرت کمتر همراه بوده است. کشورهایی در این سیستم از قدرت بیشتری برخوردار بوده‌اند که توانسته‌اند منافع خود را حفظ و در وضع مطلوب‌تری ظاهر شوند.

کشورهای خاورمیانه با تمامی منابع فراوان و انرژی به خصوص نفت که جهان را به خود وابسته کرده است به علت تکیه کردن به قدرت‌های بزرگ و فقدان استقلال و توان باور اراده خود، ضعیفی را رای خاورمیانه ایجاد کرده است که دستاورد آن حضور قدرت‌های بزرگ جهانی در خالت در امور سیاسی و اقتصادی در منطقه بوده است. در این کتاب تلاش شده است با برشماری عوامل ایجاد قدرت و امنیت در یک کشور، در یک منطقه و در نظام بین‌الدلی، نظام قدرت و چالش‌ها و منازعات در مجموعه امنیتی خاورمیانه به صورت خاص مورد بررسی قرار گرفته شود و نقش و عوامل عدم ثبات و امنیت را در کشورهای منطقه مجموعه امنیتی خاورمیانه مورد واکاوی قرار داده و رابطه خاورمیانه با نظم جهانی مورد مطالعه قرار گرفته شود.

به امید موفقیت جهان اسلام

محسن حسین دادرس